

УДК 364.48

О.О Анопрієнко, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ РЕГІОНУ

Розкриті перспективи розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері, визначена його роль у підвищенні конкурентоспроможності рекреаційних послуг.

Ключові слова: Рекреаційна сфера, ринок рекреаційних послуг, мале підприємництво, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Мале підприємництво розглядається як каталізатор економічного зростання в усіх країнах з розвинутою ринковою економікою, ефективне функціонування якого сприяє збільшенню випуску валового продукту, вирішенню ряду соціальних проблем, забезпеченню сталого економічного зростання.

Цільова спрямованість малого підприємництва полягає у задоволенні потреб і інтересів людей, раціоналізації ділових зв'язків суб'єктів економічних відносин, що виявляється у суспільному визначенні бізнесу як ефективного способу господарювання.

Використання переваг підприємств малого бізнесу у рекреаційній сфері може дати суттєвий позитивний ефект в умовах нинішнього дефіциту фінансових ресурсів. Саме невеликі підприємства найбільш схильні до впровадження прогресивних методів ведення бізнесу. Вони можуть швидко і без значних капіталовкладень освоїти нові технології виробництва та надання конкурентоспроможних послуг. Мале підприємництво у рекреаційній сфері може забезпечити високий рівень рентабельності, широку диверсифікацію послуг, мобільність і адаптацію до змін навколишнього середовища. Звідси актуальним є вирішення проблем, що стосуються розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері, створення належних умов для активізації малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розвитку рекреаційної сфери, пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування підприємств рекреаційної галузі, інноваційного оновлення їх основних фондів присвячені численні наукові розробки ряду визначних учених: Гудзя П. В., Куценка В. І., Богуша Л. Г., Войнаренка М.П., Волкова Ю. Ф., Костриці М. М., Лук'янової Л. Г., Мацоли В. І., Федоренка Г. І., Цибуха В. І. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас значне коло питань, які стосуються розробки заходів щодо прискорення розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері регіону, оцінки його ролі та значення в підвищенні конкурентоспроможності рекреаційних послуг, підвищення ефективності їх надання, досліджено недостатньо.

Метою статті є пошук шляхів та розробка заходів щодо прискорення процесів розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері регіону.

Виклад основного матеріалу. Вагомим резервом сталого розвитку рекреаційної сфери регіону є активізація малого підприємництва та комерціалізація рекреаційних послуг.

Залучення суб'єктів малого підприємництва, забезпечення належних умов для їх ефективного функціонування вимагає вдосконалення ринкових відносин у рекреаційній сфері, створення сприятливого інвестиційного клімату. Розвиток малого підприємництва послаблює соціальну напругу в регіоні, створює нові робочі місця, що дозволяє залучити людський потенціал, який є основним виробничим ресурсом у будь-якій галузі економіки.

Виходячи зі специфіки регіону, його унікальних рекреаційних ресурсів, вигідного географічного розташування, рекреаційна сфера має всі необхідні умови для свого інтенсивного розвитку. Розвиток рекреаційної сфери багато в чому вирішує проблему економічного зростання регіону, що вимагає особливої уваги з боку владних структур,

розробки спеціальної програми розвитку рекреаційної сфери на базі активізації діяльності суб'єктів малого підприємництва. Програма має бути спрямована на вирішення таких завдань [2]:

- максимальне поєднання інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- впровадження ефективного державного регулювання підприємництва у рекреаційній сфері;
- використання регіональних особливостей і вигідного географічного положення, природно-ресурсного потенціалу, спрощення доступу суб'єктів підприємництва до фінансових та матеріальних ресурсів;
- стимулювання підприємницької ініціативи за рахунок власних фінансових, майнових, трудових та інтелектуальних ресурсів регіону;
- забезпечення продуктивної зайнятості населення шляхом створення нових (економічно доцільних) робочих місць та самозайнятості;
- підтримка інноваційно-інвестиційної діяльності, запровадження дієвих механізмів залучення інвестицій, міжнародної технічної допомоги;
- удосконалення ресурсного та інформаційного забезпечення суб'єктів підприємництва;
- удосконалення інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному рівні та територіях відповідних рад;
- забезпечення сфери підприємництва кваліфікованими кадрами та підвищення підприємницької культури населення;
- підвищення рівня зайнятості соціально незахищених верств населення;
- підвищення рівня підприємницької активності та зменшення рівня безробіття серед сільського населення;
- розвиток "зеленого туризму" та ресторанного бізнесу в сільській місцевості;
- забезпечення умов підвищення якості рекреаційних послуг та їх конкурентоспроможності;
- створення та розвиток підприємств рекреаційної сфери з приватним капіталом;
- насичення ринку рекреаційних послуг новим асортиментом рекреаційних продуктів;
- розвиток видів економічної діяльності, що обслуговують рекреаційну сферу регіону.

Головною метою програми розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері є залучення центральних, регіональних та місцевих органів державної виконавчої влади, суб'єктів малого підприємництва, об'єднань і спілок підприємців, установ ринкової інфраструктури до ефективної співпраці для створення необхідних правових, економічних, організаційних та інших умов, які сприяють стабільній та ефективній роботі суб'єктів малого підприємництва у сфері виробництва та надання рекреаційних послуг. У програмі значна увага має бути приділена підвищенню ролі рекреаційної сфери у нарощуванні економічного потенціалу регіону, запровадженню механізму співпраці місцевих органів виконавчої влади та суб'єктів малого підприємництва на засадах соціального партнерства, що забезпечить створення нових робочих місць, знизить соціальну напругу, прискорить формування прошарку середнього класу.

Мале підприємництво є засобом участі широких верств населення в економічному житті країни, в розподілі праці, у створенні нових робочих місць і забезпечує значну частку доходів до бюджетів всіх рівнів.

Мобільність та динамічність підприємництва, наявність у цій сфері низьких накладних видатків забезпечує інтенсивне поширення його в усіх галузях економіки.

Мале підприємництво складає вагомий кадровий і організаційний резерв розвитку рекреаційної сфери регіону. На сьогодні ще недостатньо використовується підприємницький потенціал молоді, не розвинута система мікрокредитування суб'єктів малого

бізнесу, низькими темпами іде становлення бізнесу у рекреаційній сфері, повільно розвивається сільський "зелений туризм". Аналіз розподілу малого підприємництва за видами економічної діяльності показує, що рекреаційній сфері не приділяється достатньої уваги з боку малого бізнесу.

Більшість малих підприємств створюється в торгівлі, в той же час рекреаційна сфера і супутні їй види економічної діяльності (сфера туризму, ресторанного бізнесу, готельного господарства і т. ін.) залишається недостатньо розвинутою. Для активізації розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері необхідно забезпечити стабільне правове середовище, а також просте і прозоре ведення регуляторної діяльності. Враховуючи регіональну особливість ресурсної бази для економічної діяльності, рекреаційна сфера має всі умови для започаткування малого підприємництва (рис. 1).

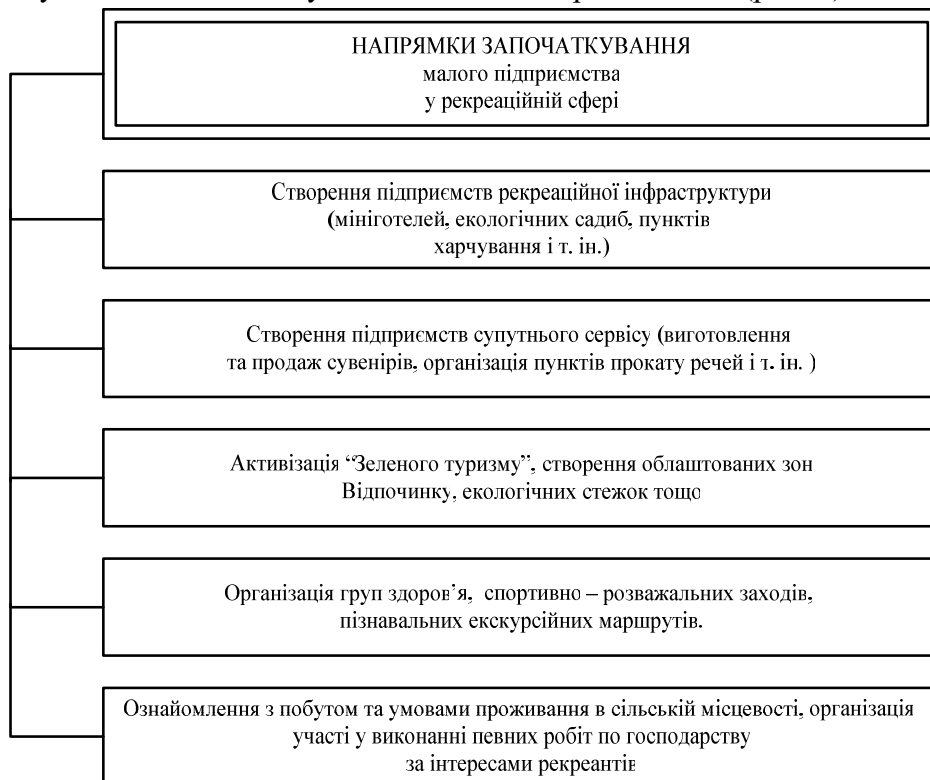

Рис. 1. Напрямки започаткування малого підприємництва у рекреаційній сфері регіону

Організаційно-економічні можливості малого підприємництва дозволяють ефективно вирішувати ряд проблем регіонального рівня. На сьогодні завдяки діяльності суб'єктів малого бізнесу в області майже повністю вирішені проблеми транспортних пасажирських перевезень. Спрямовання діяльності малого підприємництва у рекреаційну сферу, створення належних умов функціонування суб'єктів малого бізнесу багато в чому вирішує проблему фінансового забезпечення її розвитку.

Слід зазначити, що мале підприємництво володіє значним інноваційним ресурсом щодо організації та управління у сфері малого бізнесу. Деякі суб'єкти господарювання, впроваджуючи нові технології, поступово трансформуються у багатопрофільні підприємства з можливістю надання широкого асортименту послуг, створюючи додаткові робочі місця, стимулюючи діяльність споріднених галузей. Для активізації розвитку малого підприємництва в рекреаційній сфері регіону необхідно запровадити всебічну підтримку суб'єктам малого бізнесу (рис. 2).

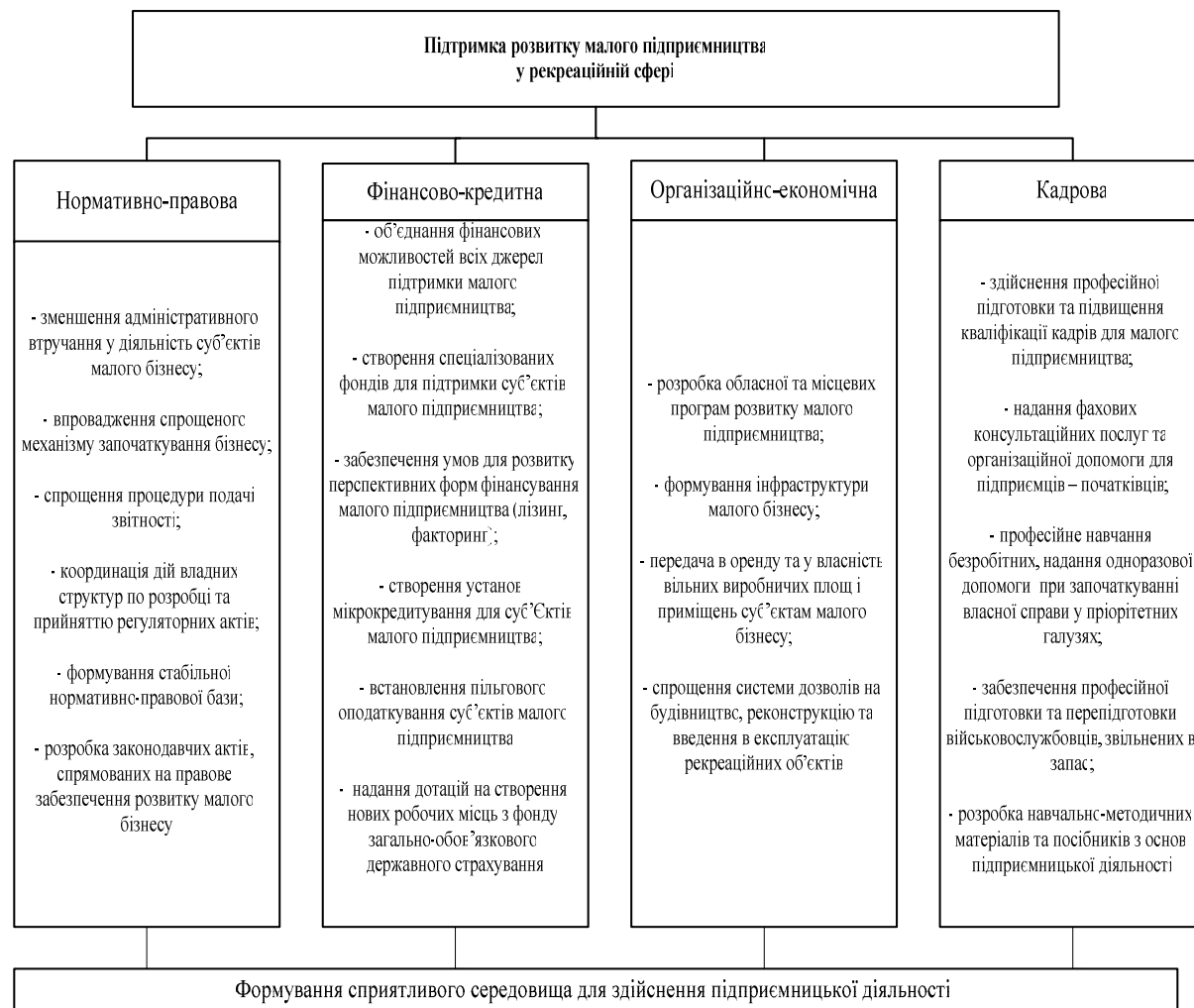

Рис. 2. Підтримка розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері

Грунтуючись на законодавчій базі щодо забезпечення підтримки розвитку підприємств малого бізнесу, необхідно у райдержадміністраціях та виконавчих комітетах міських рад міст обласного підпорядкування проводити роботу щодо передачі в оренду та у власність вільних виробничих площ, приміщень суб'єктам підприємницької діяльності. Для цього доцільно створити та постійно оновлювати базу даних вільних та невикористаних приміщень.

Рекреаційна сфера як особливий об'єкт інвестування та перспективна галузь розвитку малого підприємництва є одним із головних пріоритетів розвитку економіки регіону. В цій сфері впроваджується гнучка система сплати орендної плати за користування певними об'єктами, спрощується система дозволів на будівництво, реконструкцію та введення в експлуатацію рекреаційних об'єктів, створюються належні умови для розвитку видів підприємництва, що обслуговують ринок рекреаційних послуг.

Особливої уваги потребує проблема визначення об'єктів рекреаційної сфери, які підлягають приватизації, необхідно чітко відслідковувати процеси приватизації, щоб уникнути втрати державного майна та об'єктів рекреаційної сфери. Слід організувати постійно діючі органи, які мають надавати консультації щодо умов приватизації, оформлення відповідних документів та роз'яснення подальших процедур щодо використання об'єктів рекреаційної сфери та користування земельними ділянками в межах рекреаційних територій.

Для активізації розвитку малого підприємництва у рекреаційній сфері необхідно передбачити фінансову підтримку суб'єктів малого бізнесу через регіональний фонд

підтримки підприємництва та фонди підтримки підприємництва, що мають бути створені на територіях відповідних рад.

Слід більш активно поширювати в регіоні схему надання фінансової підтримки малому бізнесу за рахунок коштів місцевих бюджетів, за якою вони використовуються як ресурсне покриття, за рахунок якого на підставі рішення інвестиційної ради фонду уповноважений банк здійснює пільгове кредитування. Така схема дозволяє максимально знизити ризики неповернення бюджетних коштів та захистити їх від втрати.

Суттєвим фактором підтримки малого підприємництва є механізм мікрокредитування суб'єктів малого бізнесу за посередництва комерційних банків.

Сприяють розвитку малого підприємництва спеціально створені за напрямками діяльності кредитні спілки, які спеціалізуються на наданні позичок суб'єктам ринку.

Певну фінансову підтримку розвитку малого підприємництва надає фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття шляхом надання дотацій роботодавцям на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних та одноразової виплати допомоги по безробіттю для організації підприємницької діяльності.

Поряд з нормативно-правовою та організаційно-економічною важливе значення має фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу.

З метою подальшого розвитку малого підприємництва в регіоні створюється інфраструктура малого бізнесу – бізнес-центри, бізнес-інкубатори, консалтингові компанії і т. ін.

В регіоні створені в рамках обласної програми розвитку малого підприємництва ряд спеціальних підпрограм за такими напрямками [2]:

- підпрограма нормативно-правового забезпечення;
- підпрограма інноваційно-інвестиційної підтримки;
- підпрограма організаційної та матеріально-технічної допомоги;
- підпрограма інфраструктурного забезпечення та допомоги у формуванні об'єднань підприємств;
- підпрограма кадрової підтримки;
- підпрограма розвитку підприємництва серед жінок;
- підпрограма розвитку підприємництва серед молоді;
- підпрограма розвитку підприємництва у сільській місцевості, зокрема "зеленого туризму" та ресторанного бізнесу.

Реалізація вказаних підпрограм позитивно впливає на активізацію ділової активності населення області та підвищення ефективності підприємницької діяльності, що сприяє соціально-економічній стабільності регіону.

У світовій практиці посилюється роль держави в економічному житті суспільства, її регулююча роль у бізнесі. Потреба регулювання бізнесу сьогодні зумовлена впровадженням в Україні моделі соціально-орієнтованої економіки, цілями економічної політики держави, що передбачає:

- удосконалення ринкових відносин у всіх галузях економіки;
- підпорядкування суспільного виробництва потребам та інтересам суспільства;
- створення умов для підприємницької ініціативи, вільної творчої праці;
- розвиток інфраструктури малого підприємництва, конкурентних відносин суб'єктів ринку;
- забезпечення високої ефективності виробництва, раціонального використання всіх видів ресурсів;
- створення умов для сталого економічного розвитку економіки регіону.

Запровадження малого підприємництва в рекреаційній сфері пов'язано також із структурною перебудовою галузі, сегментацією ринку рекреаційних послуг, орієнтацією діяльності підприємств на конкретний споживчий попит.

Для становлення та розвитку малого підприємництва в рекреаційній сфері необхідна державна підтримка. Мета державної підтримки – створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання, зайнятих у сфері малого бізнесу. Малий бізнес, який є динамічним, здатним швидко реагувати на зміну кон'юнктури ринку, може швидко переорієнтуватись на виробництво нової продукції, втілюючи досягнення науково-технічного прогресу.

У рекреаційній сфері слід впроваджувати усі прийнятні форми бізнесу з надійним захистом прав власників, а також стимулювати розвиток ринкової інфраструктури, що обслуговує підприємства бізнесу.

Суттєва підтримка бізнесу з боку держави здійснюється на основі діючого законодавства, яке спрямоване на створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва, а саме [1]:

- надання земельних ділянок, передача суб'єктам підприємництва державного майна (виробничих та нежитлових приміщень, законсервованих та недобудованих об'єктів та споруд, обладнання, що не використовується і т. ін.), для здійснення підприємницької діяльності;
- сприяння організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування підприємств, підготовці та перепідготовці кадрів;
- упорядкування неосвоєних рекреаційних територій, створення об'єктів рекреаційної інфраструктури з подальшим продажем або передачею їх на умовах оренди підприємцям;
- стимулювання за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг, пільгових кредитів і т. ін.) інноваційної діяльності, спрямованої на модернізацію обладнання, впровадження прогресивних технологій, створення нових видів продукції та послуг.

В останні роки суттєво зросла увага до малого бізнесу державних органів управління, органів регіонального та місцевого управління. Передбачається здійснення комплексу заходів щодо подальшого реформування системи державної підтримки малого бізнесу з метою забезпечення його прискореного розвитку. Стимулом дієвої підтримки бізнесу з боку держави мають бути довготермінові програми, які здійснюються на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Виходячи з того, що мале підприємництво в ринковій економіці визначає темпи економічного зростання, структуру і якість валового національного продукту, слід вважати його вагомим резервом розвитку рекреаційної сфери. В країнах з розвинутою ринковою економікою на долю малого підприємництва припадає близько 60-70 % вагового національного продукту [1].

Мале підприємництво має складати економічну основу розвитку рекреаційної сфери, тільки за таких умов ринок рекреаційних послуг стане сучасним і відповідатиме світовим стандартам.

Мале підприємництво активізує структурну перебудову всієї соціальної сфери, забезпечує свободу підприємницькій ініціативі, сприяє створенню нових робочих місць, підвищує рівень та якість рекреаційних послуг і т. ін. (рис. 3).

Розвиток мережі малих підприємств у рекреаційній сфері дозволяє без великих капітальних вкладень нарощувати обсяги виробництва і надання широкого асортименту рекреаційних послуг, підвищувати їх конкурентоспроможність. Надання в оренду збиткових підприємств приватним особам створює сприятливі умови для впровадження ефективного менеджменту, що забезпечує їх рентабельне функціонування та розвиток. Створення умов для реальної мотивації малого бізнесу, розвиток підприємницької ін-

фраструктури дозволяють привести в дію механізми ринкової економіки, за допомогою яких вирішуються проблеми інноваційного оновлення та розвитку як рекреаційної сфери, так і інших галузей економіки регіону.

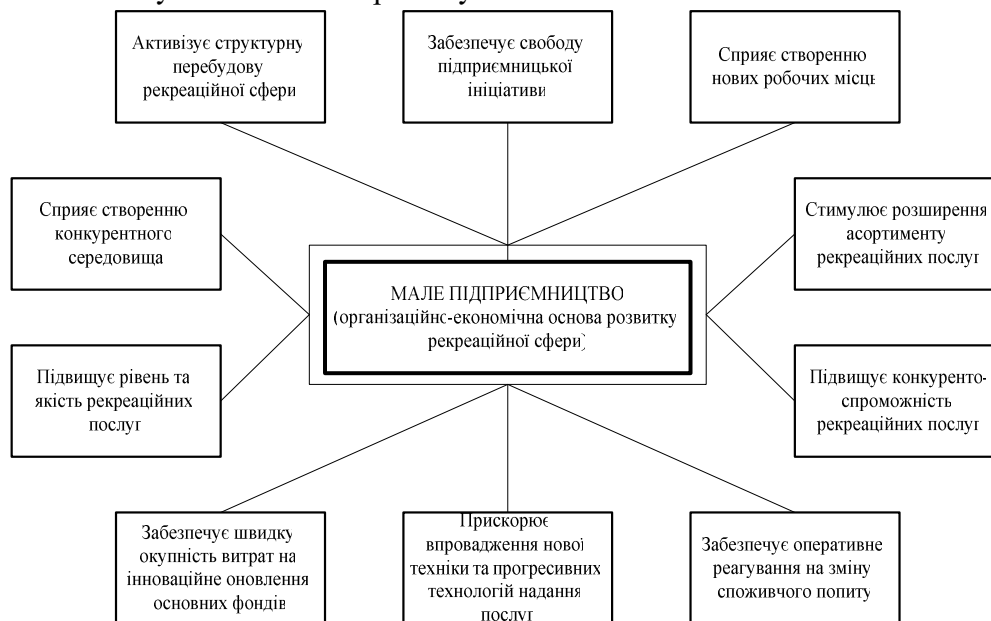

Рис. 3. Стимулююча роль малого підприємництва у розвитку рекреаційної сфери регіону

Висновки і пропозиції. Розвиток малого підприємництва у рекреаційній сфері сприяє раціоналізації економічних зв'язків, підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів ринку, економічному використанню ресурсів, більш повній реалізації рекреаційного потенціалу. Враховуючи провідну роль малого підприємництва в оновленні та розвитку рекреаційної сфери, слід забезпечити державну підтримку суб'єктам малого бізнесу за двома напрямками: державне регулювання діяльності малих підприємств у поєднанні з всебічною підтримкою їх функціонування; створення необхідних умов для розвитку конкурентних відносин на ринку рекреаційних послуг.

Мале підприємництво у рекреаційній сфері має потребу в сучасній ринковій інфраструктурі – розвинутій системі фінансово-кредитних установ, консалтингових та аудиторських компаній, бізнес-центрів, лізингових компаній і т. ін., що забезпечить необхідні умови для розвитку як самої рекреаційної сфери, так і економіки регіону в цілому.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 4-те вид., стер. – К.: Знання, КОО, 2008. – 302 с.
2. Іванов Ю. Б. Вступ до бізнесу / Ю. Б. Іванов, Ю. І. Кравченко, М. М. Хоменко. – К.: Лібра, 1995. – 252 с.
3. Кириченко О. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. Кириченко, К. Ваганов // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 103-118.
4. Кузнецова З. Н. Чехія: державна підтримка малого бізнесу / З. Н. Кузнецова // Современная Европа. – 2001. – Вып. 2.
5. Малий бізнес та підприємство в ринкових умовах господарювання / [Л. І. Воротіна, В. С. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк]. – К.: Видавництво Європейського університету, 2002. – 307 с.
6. Олофінський О. О. Малий бізнес як сучасний механізм розв'язання соціально-економічних проблем в Україні / О. О. Олофінський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 2 (117). – С. 22-27.
7. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь / [К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. С. Воротін, В. М. Геєць, Е. М. Лібановата та ін.]. – К.: Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.